

УДК 378.091:613.8

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-3.25>

А. В. Сущенко

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

Ю. А. Гришко

доцент кафедри фізичного виховання
Запорізького національного університету

А. В. Соболев

аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету

МЕТОДИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ В ХОДІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

У статті представлено теоретичні засади й практичні рекомендації щодо способів актуалізації професійної активності в інтернет-середовищі фахівців з фізичного виховання та спорту в ході підвищення кваліфікації.

Показані об'єктивні труднощі в їх застосуванні з причини відсутності зручної теоретико-методичної інформаційної підтримки викладачів, вчителів, вихователів, організаторів дитячого спорту, яка б дала змогу швидко засвоїти елементарні навички професійної роботи в синхронних (ZOOM, Skype, Viber тощо) та асинхронних комунікаційних і навчальних платформах (Moodle, Prometheus, Google Classroom тощо).

Доведено, що через глибокі розбіжності в реальному бутті пересічного фахівця з фізичного виховання та спорту ідея дистанційного викладання та консультування поступово стає своєрідним викликом, цілком слушно пов'язаним з особливостями інформаційно побудованого суспільного устрою, в якому роль Інтернет-середовища поступово збільшується, набуваючи об'єктивно-перспективного характеру.

З цих причин створення персонального інформаційно-консультативного й навчального середовища дедалі більше стає важливим фактором професійної компетентності фахівців із фізичної культури та спорту.

Проаналізовано наявний досвід і практику оптимізації професійної кар'єри фахівців під час підвищення їх кваліфікації в Класичному приватному університеті, який показав перспективність культивування підприємницьких ціннісних установок та експансію майстрів спортивно-фізкультурної справи в Інтернет-середовищі.

Наведено варіанти конкретних методик і прийомів актуалізації професійної активності під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, що мали значний катарсичний ефект і пропонуються до вжитку в масовій практиці.

Ключові слова: фахівець, фізична культура, спорт, тренер, викладач, вчитель, курси підвищення кваліфікації, методи фасилітації, Інтернет-середовище, онлайн-консультування.

Постановка проблеми. Останні події у світі й Україні (COVID-19), що стали несподіваною причиною «дистанційної активності» більшості фахівців із фізичного виховання та спорту, які знаходяться в стані самоізоляції або суттєвих обмежень безпосереднього спілкування, показали великий інтерес і дедалі вищу практичну значущість використання індивідуальних засобів інформаційно-комунікаційного характеру (далі – ІКТ). Об'єктивна потреба в їх застосуванні під час вимушеного перебування поза зоною звичних організаційно-пе-

дагогічних умов свого функціонування виявила великі труднощі, з якими зіткнулися колективи закладів вищої, загальної, середньої та професійно-технічної освіти у процесі численних спроб оптимізації своєї спортивно-фізкультурної та педагогічної діяльності. Більшість з них мали очевидні й прості причини, пов'язані з відсутністю швидкої та зручної теоретико-методичної інформаційної підтримки викладачів, вчителів, вихователів, організаторів дитячого спорту, яка б дала змогу швидко засвоїти елементарні навички професійної роботи

в синхронних (ZOOM, Skype, Viber тощо) та асинхронних комунікаційних і навчальних платформах (Moodle, Prometheus, Google Classroom тощо).

У силу глибоких розбіжностей у реальному бутті пересічного фахівця з фізичного виховання та спорту ідея дистанційного викладання та консультування поступово стає своєрідним викликом, цілком слушно пов'язаним з особливостями інформаційно побудованого суспільного устрою, в якому роль Internet-середовища збільшується, набуваючи об'єктивно-перспективного характеру. З цих причин створення персонального інформаційно-консультативного та навчального середовища дедалі більше стає важливим фактором професійної компетентності фахівців із фізичної культури й спорту.

Метою статті є викладення результатів теоретичного пошуку й емпіричного досвіду фасилітації інформаційно-консультативної присутності фахівців із фізичної культури під час підвищення їх кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Попре поступове формування нового покоління фахівців сфери фізичного виховання та спорту, здатних відродити в тривалій особистісно зорієнтованій взаємодії загальнолюдські стандарти гармонійного всебічного розвитку дітей і молоді в умовах інформаційного суспільства, зрозуміло, що діючи фахівці (тренери-викладачі, вихователі, організатори дитячого й студентського спорту, вчителі загальноосвітніх шкіл) залишаться присутніми в освітньому «бізнесі» протягом наступних десятиліть і, скоріш за все, будуть домінувати.

Яким же чином можна підтримати їх прагнення під час процедури підвищення кваліфікації до самовдосконалення за допомогою нових «цифрових можливостей»? Чим саме стануть корифеї спортивно-фізкультурного бізнесу корисними майбутнім поколінням через більш масштабну присутність в Інтернет-середовищі?

Аналізуючи наявний досвід і практику побудови професійної кар'єри фахівців під час підвищення їх кваліфікації в Класичному приватному університеті, ми впевнилися, що одним із важливих способів підживлення майстрів спортивно-фізкультурної справи є стимулювання їх присутності в Інтернет-середовищі.

Тривале й необґрунтоване ігнорування з боку держави можливостей підвищення кваліфікації фахівців у закладах вищої освіти на засадах вільного вибору навчальних програм і цільових орієнтирів, у тому числі розвиваючи й стимулюючи їх інформаційно-комунікаційну компетентність, призвели до низької суб'єктності й суттєвої залежності зазначених фахівців від місця роботи й імперативної поведінки модераторів педагогічних процесів.

Одиничні спроби вийти за рамки теперішніх традицій і створити персональні «Start-up», які

б стали основою для розвитку кар'єри, зустрічають лише як виняток із правила. На фоні соціально-політичних та економічних негараздів професії вчителя, викладача або тренера з виду спорту поступово набувають іміджу «другосортності», а їх професійна підготовка стає технологією «виробництва фахівців у кращих традиціях репродуктивно-підтримувальної освіти» [2].

У наукових розробках українських авторів детерміновано інтенсивний пошук перспективних новацій у сфері вищої фізкультурної освіти, які б дозволили подолати зазначений недолік. У них закладено основу для боротьби з наявним порушенням балансу освітньо-професійних програм підготовки, наскрізь регламентованих і безособових моделей педагогічного процесу, в яких персональна професійна самореалізація не є предметом обговорення.

З різних поглядів і наукових траєкторій дослідники цілком обґрунтовано визнають великі перспективи покращення «дистанційного» професіоналізму фахівців сфери фізичного виховання та спорту, але їх локальність і сфокусованість на окремих аспектах (формування педагогічної майстерності, техніки, культури, компетентності, готовності до здійснення особливо важливої діяльності тощо) дозволяє продемонструвати лише локальні успіхи в авторських педагогічних експериментах і порушити постановку актуально-перспективної наукової та емпіричної проблеми – стимулювання фахівців із фізичного виховання та спорту до активної «присутності» в Інтернет-середовищі, розробки персональних консультативних та інформаційних платформ та ресурсів.

Слід зазначити, що значний внесок у розвиток теорії інформатизації професійної підготовки майбутніх фахівців, які навчаються у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю, зробив Р.В. Клопов. Зокрема він виділив такі принципи дистанційного навчання або так званої «відкритої» освіти для фахівців із фізичної культури та спорту:

– «інтерактивності», який зображує закономірність контактів не тільки студентів із викладачами, опосередкованих засобами новітніх інформаційних технологій, а й студентів між собою;

– стартових знань. Для ефективного навчання з використанням відкритої освіти із застосуванням новітніх інформаційних технологій необхідні певні стартові знання та апаратно-технічне забезпечення. Наприклад, під час навчання з використанням дистанційних технологій потрібно не тільки мати комп'ютер з виходом в Інтернет, а й володіти мінімальними навичками роботи в мережі. Тому для ефективного навчання необхідна попередня підготовка;

– забезпечення відкритості й гнучкості навчання. Визначається лояльністю до обмежень за віком і початковим рівнем знань [4, с. 228].

Отже, зазначені принципи дійсно можуть стати відправною точкою для побудови системи підвищення кваліфікації наявних професіоналів у сфері фізичної культури й спорту, засвоєння ними «цифрових» компетентностей як потенційної енергії для розширення підприємницьких можливостей. Враховуючи капіталістично зорієнтований суспільний уклад сучасної України, така екстраполяція значно підсилила б потенції дієвих професіоналів, покращила б їхній імідж, дала б змогу структурувати набуті знання за фахом і, завдяки зворотному зв'язку з ними в умовах підвищеної професійної автономії, поповнювати їх у системний спосіб разом зі споживачами.

По суті, йдеться про певні зміни в підходах і ставленнях до власної професійної кар'єри, акценти якої пропонується змістити в бік вільнішого виявлення власної природи в підприємницькому варіанті. У цьому сенсі за останні десятиріччя серед професіоналів у сфері фізичного виховання та спорту дедалі більше з'являються особи, яких фактично можна назвати «самозайнятими». Вони здійснюють свою фахову діяльність поза офіційним працевлаштуванням в організаціях та установах спортивно-фізкультурної сфери, хоча мають із ними партнерські відносини, самостійно сплачують податки тощо.

З оглядом на це значний інтерес складають праці, в яких викладається підприємницький контекст професії тренера, викладача або вчителя фізичної культури й спортивного менеджера. Так, в роботі О.І. Верітова здійснена постановка проблеми розвитку підприємницької культури в майбутніх фахівців із фізичного виховання. Автор стверджує, що інтенсивний розвиток ринку спортивно-фізкультурних послуг, який спостерігається нині в цивілізованих країнах світу, відкриває нові можливості для професійної самореалізації майбутніх і наявних фахівців сфери фізичної культури й спорту й ставить на порядок денний питання про способи підтримки такої позитивної тенденції, один з яких – формування нового покоління суб'єктів високомаржинального, креативного, корисного й гуманістично спрямованого бізнесу в умовах вищої школи, де відбувається здобуття їхньої освіти й закладаються необхідні ціннісні установки, компетентності й особисті амбіції [3, с. 79].

О.І. Верітов констатує, що класична професійна освіта майбутніх бакалаврів в Україні за спеціальністю 017 «Фізична культура й спорт», на жаль, демонструє в цьому питанні певне відставання від кращих світових зразків педагогічного процесу в названій галузі, маючи при цьому великі потенції та багату природу [3, с. 79]. Підсумовуючи свої роздуми щодо актуальності проблеми, автор робить висновок, що підприємницька культура як феномен наукового вивчення ще не стала предме-

том сконцентрованого розгляду фахівців у сфері теорії та методики професійної освіти бакалаврів зі спеціальності 017 «Фізкультура й спорт» як освітня мета, а суттєвим недоліком теперішньої практики професійної освіти є відсутність сформованого досвіду успішних підприємницьких або навіть квазіпідприємницьких дій у ході навчання та контекстного стажування студентів факультетів фізичного виховання [3, с. 79].

Перспективною ідеєю, що використана під час проведення курсів підвищення кваліфікації фахівців із фізичної культури й спорту, стала пропозиція А.В. Соболя [1], яка стосується проблеми створення та використання інформаційно-консультативного середовища в професії психолога. Дійсно, в якомусь сенсі фахівець із фізичного виховання, що працює в дистанційному варіанті, виступає в ролі особи, яка підтримує та здійснює фасилітацію до занять, мотивує та надихає власним прикладом опосередковано або прямо через синхронні типи комунікацій.

Дослідник наголошує, що сучасне суспільство, поступово набуваючи ознак інформаційного, змінює вимоги до професійної діяльності багатьох фахівців у системі «Людина – людина». Одна з таких змін стосується факту масового використання ІКТ-технологій у професійному середовищі, зокрема в консультативній діяльності психологів, які розширюють таким чином діапазон можливостей кваліфікованої допомоги особам, що її потребують [1].

Автор приводить до думки, що стан розвиненості інформаційних технологій досягнув такого рівня, коли створення персонального діалогового середовища стало нормою для більшості категорій професіоналів, надаючи нові можливості для ефективної реалізації консультативних, діагностичних і підтримувальних цілей із клієнтами, що дедалі більше користуються комп'ютером і різнобічними девайсами, контактуючи з навколишнім світом [1].

Аналіз зазначених наукових праць дозволяє зробити висновок, що наявна процедура підвищення кваліфікації фахівців із фізичного виховання та спорту може значно покращитися, якщо стимулювати формування активної суб'єктної позиції слухачів курсів щодо власної кар'єри через створення персонального інформаційно-консультативного середовища.

Досить складне методологічне питання полягає в підборі форм, методів і засобів такого стимулювання. Практика підвищення кваліфікації фахівців із фізичного виховання та спорту в Класичному приватному університеті показала доцільність використання таких вправ, які певним чином дають змогу людині підбити підсумки багаторічної праці з її помилками та перемогами, збагатитися взаємними інтелектуальними й емоційними

контактами з колегами в умовах спеціально створеного рефлексивного середовища. Для цього нами використані специфічні методи стимуляції, експліковані з гештальт-терапії. Серед них є такі, що підсвідомо підтримає кожний професіонал, шукаючи варіанти й середовище для упредметнення незалучених особистісних резервів. Деякі вправи дозволяють культивувати інтелектуальну й духовну співтворчість, яка реалізується в спеціально створеній системі активаційних процедур, розвиваючи окремі аспекти професійної свідомості. Слід зазначити, що накопичені за довгі роки вчительські чи тренерські професійні «фасади» мали руйнуватися дуже делікатно, не порушуючи емоційно-оцінної складової «Я-концепції», не принижуючи гідність і авторитет кожного педагога.

Наведемо одну з вправ, яка мала значний катарсичний ефект і пропонується до вжитку в масовій практиці як засіб стимулювання персональної присутності в Інтернет-середовищі фахівців із фізичної культури й спорту.

Слухачам було запропоновано підготувати відеопрезентацію власного професійного досвіду, в якій слід зобразити свої кращі «продукти» на ринку «спортивно-фізкультурних» послуг (авторські інновації, прийоми, знахідки, досвід тощо). Для якісного занурення в цю роботу пропонувалося здійснити наступні варіанти самостійної роботи.

Варіант 1. Уявіть собі, що Ви пишете сценарій для фільму про Ваше професійне життя з двох серій. Перша серія про Ваше професійне життя в минулому, а друга – про професійне життя в майбутньому за допомогою нових цифрових пристроїв і технологій. Яким буде сюжет? Хто будуть головні герої? Врахуйте, що глядачам повинно бути цікаво. Згадайте епізоди з Вашого життя, які дійсно можуть викликати емоційну реакцію та не залишать глядача байдужим. Порівняйте першу й другу серії. До чого прийде герой у кінці серії?

Варіант 2. Дайте відповіді на такі питання:

– Якби Ви на тиждень помінялися з ким-небудь із професіоналів у сфері фізичного виховання та спорту місцями, то кого б Ви вибрали і чому?

– Ви протягом доби невидимі, на чиїх заняттях із фізичної культури й спорту Ви хотіли б бути присутніми, якби Ви цим скористалися?

– Думки яких професіоналів у сфері фізичної культури й спорту Ви хотіли б прочитати?

– Виберіть будь-яке місце або епоху, де Ви б хотіли прожити один день?

– Ви зустріли чарівника. Які три професійних бажання Ви б загадали?

Варіант 3. Візьміть чистий аркуш паперу й напишіть собі листа. Людина, яка буде його читати, це Ви, але в майбутньому. Розкажіть їй в деталях про себе. Складіть свою автобіогра-

фію, починаючи з перших проявів свідомості й до цього часу. Навчіть людину, яка буде читати Вашого листа, розуміти особливості Вашого характеру. Дайте цінні поради. Складіть заповіт наступним фахівцям із фізичного виховання та спорту, порадьте щось із власних авторських методичних напрацювань.

Варіант 4. Складіть професійний план на п'ять років. Намагайтеся охопити всі сторони свого професійного життя: здоров'я, характер, кар'єру, гроші, середовище для спілкування, відпочинок, представленість в Інтернет-середовищі. Виділіть пріоритети, основні цілі, проблеми й способи їх вирішення. Подумайте, яким стане Ваш імідж, якщо план буде виконаним? Що вже зараз можна зробити?

Варіант 5. Наше життя у свідомості зберігається як ланцюжок вчинків, дій, актів, моментів, які запам'яталися. Правду кажуть: «Життя – це не ті дні, які пройшли повз, а ті, які запам'яталися». Згадайте, які професійні події вразили або особливо запам'яталися? Що зробило Вас сильнішими чи слабшими, що змінило й сформувало Вас? Виділіть п'ять кращих і п'ять гірших професійних подій у Вашому житті.

Наведені вправи роботи з «професійно-педагогічною свідомістю» акцентують увагу педагогів на своєму внутрішньому світі, емоціях, почуттях і думках. Після їх виконання слухачі, як правило, готували якісніший відеопродукт, який далі був об'єктом обговорення, публічної рефлексії, а в окремих випадках спробами розпочати перманентну блогерську діяльність, розробляти власний сайт, розширювати можливості пропозицій своїх спортивно-фізкультурних послуг через дистанційні системи.

За нашим уявленням вплив цих вправ, зрештою, значно посилював шанси професіоналів на розширення власної присутності в Інтернет-середовищі, надав досвід співпраці з тьюторами, носіями розвинутої ІКТ-компетентності, майстрами своєї справи, що використовують інформаційно-консультативне середовище в професійних цілях.

Висновки і пропозиції. Наведені методи актуалізації професійної активності в Інтернет-середовищі фахівців із фізичного виховання та спорту не вичерпують всіх наявних версій якісної фасилітації розвитку кар'єри педагогів. Між тим вони слугують прикладом для впровадження в практику підвищення кваліфікації дієвих професіоналів добре перевірених способів самопізнання, самодослідження та самоорганізації майстрів спортивно-фізкультурного «бізнесу», актуалізують ставлення до справи як до місії свого життя, підносять роль і демонструють можливості Інтернет-середовища як інструменту комунікацій зі світом.

Включення наведених вправ як необхідного етапу якісного підвищення кваліфікації вчителів, інструкторів, тренерів тощо дало змогу впевнитися в доцільності ідеї про необхідність створення персональних освітньо-консультаційних платформ і середовищ на базі теперішніх вільно розповсюджувальних оболонок і систем комунікацій (ZOOM, Skype, Viber, Moodle, Prometheus, Google Classroom тощо).

Список використаної літератури:

1. Соболев А.В. Постановка проблеми підготовки майбутніх психологів до застосування інформаційно-консультаційного середовища у професійній діяльності. *Теорія і практика управління соціальними системами* : щоквартальний науково-практичний журнал. Харків : НТУ «ХПІ», 2016. № 2. С. 158–167.
2. Перспективні концепти оновлення професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту / А.В. Сущенко, А.В. Сватъєв, В.М. Папуча, В.М. Мазін ; за загальн. ред. А.В. Сущенка. Запоріжжя : Видавництво ЗНУ, 2014. 333 с.
3. Верітов О.І. Постановка проблеми формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності в підприємницькому форматі. *Вісник Запорізького національного університету* : збірник наукових праць. Педагогічні науки. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. № 2 (33). С. 78–81.
4. Клопов Р.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : теорія і практика : монографія / за ред. С.О. Сисоєвої – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2010. 384 с.

Sushchenko A., Grishko J., Sobol A. Methods of updating professional activity of physical education and sports professionals in the internet environment as a part of qualification program

The article presents theoretical foundations and practical recommendations on ways of updating professional activity of specialists in physical education and sports in the Internet environment during the course of advanced training.

The article shows some objective difficulties in their application due to the lack of fast and convenient theoretical and methodical informational support of teachers, educators and organizers of children's sports, which would allow quickly to acquire basic skills of professional work in synchronous (ZOOM, Skype, Viber, etc.) and asynchronous communication and training platforms (Moodle, Prometheus, Google Classroom, etc.).

It is proved that due to deep contradictions in the real life of an average specialist in physical education and sports, the idea of remote teaching and counseling is gradually becoming a kind of a challenge, quite rightly connected with the peculiarities of the information-based social system, in which the role of the Internet environment is gradually increasing, acquiring objective prospective.

For these reasons, the creation of a personal information, advisory and training environment is becoming an increasingly important factor in the professional competence of physical education and sports professionals.

The analyzed experience and practice of optimizing the professional careers of specialists during their advanced training at Classical Private University proves the viability of cultivation of entrepreneurial values and the expansion of masters of sports and physical education in the Internet.

Provided options of specific methods and techniques of actualization of professional activity during training at advanced training courses, are proved to have a significant cathartic effect and are offered to be used in mass practice.

Key words: *specialist, physical culture, sport, coach, teacher, advanced training, facilitation methods, online environment, online counseling.*